

Nr 76.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1934 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

(2:a avd.)

I en den 23 februari 1934 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 174, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I skrivelse den 29 maj 1928, nr 264, anhöll riksdagen om vidtagande av åtgärder i syfte att reglerna för upplåtelser under nyttjanderätt från kronans mark måtte i möjligaste mån anpassas efter den allmänna arrendelagens bestämmelser och syftemål.

Den 28 oktober 1932 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sex utredningsmän att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ändrade grunder för utarrendering av kronojord. Jämlikt sagda bemyndigande tillkallades den 1 november 1932 såsom utredningsmän häradshövdingen N. Wihlborg, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare hemmansägaren C. J. Johansson i Uppmälby, byråchefen i domänstyrelsen K. E. Holmström, överjägmästaren G. A. Welander, landstingsmannen A. Eriksson i Nöbbelöv och ombudsmannen hos Svenska sågverksindustriarbetareförbundet E. Nyström. Welander har den 18 oktober 1933, efter egen ansökan, på grund av sjukdom entledigats från uppdraget som utredningsman.

Den 20 november 1933 hava utredningsmännen, vilka antagit namnet 1932 års kronojordsutredning, avlämnat betänkande med förslag dels till förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronojord och dels till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till nämnda förordning (stat. off. utr. 1933:32).

Över utredningsmännens betänkande hava yttranden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens egnahemsstyrelse, riksförbundet Sveriges statsarrendatorer u. p. a., kronoarrendatorsförbundet i Malmöhus län, Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Svenska sågverksindustriarbetareförbundet och Sveriges skogsägareförbundet. Vid domänstyrelsens utlåtande hava fogats yttranden från samtliga länsstyrelser, domänintendenter och överjägmästare.

Utskottet vill till en börjat i korthet redogöra för *gällande bestämmelser*.

Statens jordbruksdomäner förvaltas av domänstyrelsen med biträde av länsstyrelserna och domänintendenterna. Egendomar upplåtas i regel på arrende. Inkomsterna från dem ingå till statens domäners fond (domänfonden).

Jämte jordbruksdomänerna förvaltar domänstyrelsen även en annan grupp jordbruksegendomar, nämligen sådana som äro belägna å eller i omedelbart sammanhang med kronoparkerna eller andra statliga skogar under domänstyrelsens förvaltning. Sistberörda egendomar förvaltas i samband med skogarna och utarrenderas genom skogsstatens försorg. Även inkomsterna från dessa egendomar ingå till statens domäners fond.

Domänstyrelsen utarrenderar dessutom på grund av Kungl. Maj:ts beslut en del egendomar för andra myndigheters eller institutioners räkning. Utom nu omförmälda jordbruksegendomar äger staten emellertid även ett betydande antal andra sådana, som förvaltas och nyttiggöras på olika sätt. Åtskilliga av dessa äro även upplåtna på arrende.

Enligt § 77 regeringsformen skall statens fasta egendom förvaltas enligt de grunder, riksdagen därom föreskriver. Med stöd härav hava tid efter annan av riksdagen, efter framställning av Kungl. Maj:t, antagits grunder för förvaltningen av statens jordbruksdomäner. Nu gällande grunder finnas innefattade i kungörelsen den 4 juni 1908 (nr 52) angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner med däri enligt kungörelser den 17 december 1926 (nr 510), den 6 juni 1929 (nr 177) och den 10 juni 1932 (nr 186) gjorda ändringar.

1908 års kungörelse tillkom i sammanhang med allmänna nyttjanderättslagens ikraftträdande. Det ansågs nämligen, att, sedan arrendeinstitutet genom de nya stadgandena om arrende i nyttjanderättslagen fått en i åtskilliga hänseenden förändrad rättslig reglering, jämväl bestämmelserna angående utarrenderingen av jordbruksdomänerna borde omarbetas, så att de komme mera i överensstämmelse med stadgandena i nämnda lag. 1908 års kungörelse vilar dock till stor del på den föregående kungörelsen angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner den 10 november 1882 (nr 59). De viktigaste bestämmelserna i 1908 års kungörelse äro följande.

Då utarrendering av jordbruksdomän förestår, skall för fastställande av den arrendeavgift, mot vilken domänen må utarrenderas, verk-

ställas en arrendeuppskattning. Denna verkställas av domänintendenten jämte två på visst sätt utsedda uppskattningsmän. Vid uppskattningsförrättningen uppgöres förslag till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevillkoren i avseende å nybyggnads- och andra skyldigheter samt den arrendeavgift, mot vilken egendomen kan anses skäligen böra upplåtas. Domänstyrelsen fastställer därefter med stöd av nämnda förslag villkoren för utarrenderingen. Därest egendomen förut varit utarrenderad samt arrendatorn innehaft arrendet fem år och väl skött egendomen, skall arrendet hembjudas honom mot de sålunda fastställda arrendevillkoren. Dylik rätt till hembud eller optionsrätt tillkommer även under angivna förutsättningar vissa personer, till vilka arrendet övergått från arrendatorn. Förekommer icke optionsrätt eller använder arrendatorn sig icke av densamma, skall arrendet utbjudas på offentlig auktion, vilken skall förrättas av länsstyrelsen. Till arrendator äger domänstyrelsen därefter antaga den högstbjudande. Arrendetiden skall i regel vara tjugo år. Arrendeavgälden skall vara bestämd till hälften i penningar och till hälften i en eller flera av de persedlar, som upptagas i länets markegångstaxa, att lösas med penningar. Arrendatorn äger rätt till husbehovsvirke från den till egendomen hörande skogen, därest den icke avsatts till kronopark. Arrendatorn är skyldig underhålla egendomens byggnader och anläggningar i fullgott stånd samt i alla avseenden väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng. Byggnadsskyldigheten åvilar arrendatorn, men erhåller han i viss omfattning ersättning för verkställd nybyggnad genom nedsättning i arrendeavgiften. Nyodling tillåtes arrendatorn endast å område, som vederbörande förvaltningsmyndighet bestämmer. Ersättning för nyodling ävensom för täckdikning utöver kostnaden för använda tegelrör kan arrendatorn erhålla, därest egendomen av företaget tillskyndas synnerlig fördel. Ersättningen, däri inbegripen ersättning för tegelrören vid täckdikning, erhåller arrendatorn genom nedsättning i arrendeavgiften.

I brev till domänstyrelsen den 2 december 1892 (nr 117) och den 25 september 1896 (nr 76) har Kungl. Maj:t meddelat vissa reglementariska föreskrifter för domänernas förvaltning.

Beträffande utarrenderingen och förvaltningen i övrigt av de jordbruksegendomar eller jordbruksområden, som förvaltas i samband med skogen och utarrenderas genom skogsstatens försorg, finnas icke några av riksdagen fastställda grunder, som skola följas vid utarrenderingen, utan äger den utarrenderande myndigheten fria händer såväl i avseende å sättet för utarrenderingen som i fråga om arrendevillkoren; dock är givet, att de senare icke må strida mot de tvingande bestämmelserna i allmänna nyttjanderättslagen. — Detsamma gäller beträffande utarrenderingen av jordbruksegendomar, som förvaltas av annan statsmyndighet än domänstyrelsen.

Utredningsmännens förslag till förordning i ämnet avser att reglera förvaltningen av de under domänstyrelsen stående kronan tillhöriga jordbruksegendomar ävensom av kronan tillhöriga fisken samt tomt- och andra jordlägenheter, som förvaltas av domänstyrelsen, d. v. s. i huvudsak dels de enligt 1908 års kungörelse reglerade jordbruksdomänerna och dels de å kronoskogarna belägna jordbruksegendomarna eller jordbruksområdena, som förvaltas i samband med skogarna. Förvaltningen skall liksom nu i regel ske genom egendomarnas upplåtande på arrende. Utarrenderingen skall ske enligt de bestämmelser, som i allmän lag finnas upptagna till reglerande av jordägares och arrendatorers rättigheter och skyldigheter, i den mån ej annat finnes angivet i förordningen. Den centrala förvaltningen av de egentliga jordbruksdomänerna skall utövas av domänstyrelsen, under det att den lokala skall ombesörjas av domänintendenten. Länsstyrelsernas befattning med jordbruksdomänernas utarrendering avses skola upphöra och deras åligganden övertagas till en del av domänstyrelsen och till en del av domänintendenterna. Den lokala förvaltningen av de å kronoskogarna belägna jordbruken, i förslaget benämnda skogsjordbruk, skall liksom hittills handhavas av jägmästarna och den centrala av överjägmästarna samt i vissa frågor, huvudsakligen de ekonomiska, av domänstyrelsen.

Förslaget upptager under 3—32 §§ de föreskrifter angående utarrenderingen av jordbruksegendomarna, domänerna och skogsjordbruken, som skola gälla utöver allmän lags stadganden, och under 33—46 §§ de särskilda föreskrifter, som skola gälla allenast beträffande skogsjordbruken.

Förstberörda föreskrifter äro i huvudsak av följande innehåll. Liksom enligt 1908 års kungörelse skall, då utarrendering av jordbruksegendom förestår, arrendeuppskattning företagas av en nämnd, bestående av domänintendenten och två valda uppskattningsmän. Sådan uppskattning må dock underlätas, därest fem år icke förflutit sedan förra upplåtelsen. I dylikt fall må den förra uppskattningen gälla. Kvalifikationerna för de två valda uppskattningsmännen hava skärpts. Vid uppskattningsförrättningen skall uppgöras förslag till sättet för egendomens utarrendering samt till den arrendeavgift och de villkor i övrigt, emot vilka den bör upplätas. Domänstyrelsen bestämmer därefter liksom nu de villkor, under vilka utarrenderingen bör äga rum. Arrendatorns optionsrätt är av ungefär enahanda innehåll som nu; några inskränkningar hava dock föreslagits. Att märka är, att rätten till option enligt förslaget tillkommer även innehavarna av skogsjordbruk. Därest optionsrätt icke förefinnes eller arrendatorn icke begagnar sig av denna, skall egendom utbudas antingen under hand eller å offentlig auktion. Här har alltså, vid sidan av auktionsförfarandet, såsom en nyhet upptagits utbudande av arrendet under hand. Det tillkommer domänstyrelsen att avgöra, vilket förfarande som skall användas. Anbudet skola ingi-

vas till domänintendenten. Det åligger honom att i länsstyrelsens ställe verkställa arrendeauktionen, då sådan skall äga rum. Domänstyrelsen antager till arrendator den högstbjudande, därest han icke på grund av särskilda omständigheter finnes olämplig som kronoarrendator. Arrendetiden skall i allmänhet omfatta minst femton och högst tjugo år. Arrendeavgiften skall liksom nu vara bestämd till hälften i penningar och till hälften i en eller flera av de persedlar, som upptagas i länets markegångstaxa, att lösas med penningar. Säkerhet skall ställas, därest arrendeavgiften uppgår till minst 600 kronor; understiger arrendeavgiften nämnda belopp, ankommer det på domänstyrelsen att avgöra, huruvida säkerhet skall ställas eller icke. Från arrendet skall alltid undantagas till egendomen hörande skogsmark. Efter domänstyrelsens prövning må arrendatorn emellertid kunna tillerkännas rätt till husbehovsvirke och bete för sina kreatur å skogen. Rätten till husbehovsvirke och bete kan tillerkännas honom å skogsmark, som hör till egendomen eller å annan närbelägen kronan tillhörig skogsmark. Detta innebär, att arrendator kan erhålla utsyningsrätt även från kronopark. Arrendatorns underhållsskyldighet är i förslaget densamma som nu, d. v. s. arrendatorn skall underhålla egendomens byggnader och övriga tillhörigheter i fullgott stånd samt väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng. Liksom enligt 1908 års kungörelse åvilar byggnadsskyldigheten arrendatorn. Till skillnad från 1908 års kungörelse kan arrendatorn enligt förslaget även erhålla ersättning för byggnadsarbetena kontant av domänstyrelsen och icke blott genom avkortning å arrendeavgiften eller av ny arrendator. I förslaget hava icke upptagits några bestämmelser om arrendators rätt att nyodla eller täckdika, och skola vid sådant förhållande beträffande arrendators rättigheter i berörda hänseende gälla stadgandena i nyttjanderättslagen. Detsamma gäller ock i avseende å ersättning för nyodling samt jämväl beträffande ersättning för täckdikning, dock med den inskränknings att arrendator skall vara pliktig mottaga ersättning för vid täckdikning använda tegelrör genom avkortning å arrendeavgiften. Förslaget har inrymt möjlighet för domänstyrelsen att, därest arrendatorn icke fullgör sin underhållsskyldighet, på hans bekostnad låta bota förefintliga brister, då dessa äro väsentliga eller eljest genom sin förefintlighet äventyra byggnads eller anläggnings bestånd.

Beträffande de s. k. skogsjordbruken föreslås följande särbestämmelser, vilka i stort sett ansluta sig till de bestämmelser, som finnas upptagna dels i nyttjanderättslagens stadganden rörande arrende under bolag och därmed likställda jordägare och dels i norrländska arrendelagen. Arrendetiden skall vara minst femton och högst tjugo år, i de fall, då arrendet omfattar, såvitt angår de delar av riket där norrländska arrendelagen äger tillämpning, minst fyra hektar inrösningsjord och, såvitt angår övriga delar av riket, odlad jord till en vidd av minst fyra hektar.

I de fall, då arrendet är av mindre omfattning än nyss nämnts, må upplåtelsen ske för tid, som i varje fall finnes lämpligast. Arrendeuppskattningen skall verkställas av jägmästaren ensam. Under vissa förhållanden skall uppskattningen dock ske med uppskattningsnämnd, nämligen då optionsberättigad arrendator icke åtnöjes med de fastställda arrendevillkoren och utarrenderingen skall ske på tid, ej understigande femton år. I dessa fall skall domänstyrelsen därefter fastställa arrendevillkoren, vilka i vanliga fall skola fastställas av överjägmästaren. Därest optionsrätt icke äger rum eller har förfallit, skall överjägmästaren vidtaga åtgärder för skogsjordbrukets utarrendering till lämplig person. För det fall, att han icke kan få någon arrendator, som är villig övertaga arrendet på de fastställda villkoren, skall frågan om skogsjordbrukets skötsel hänskjutas till domänstyrelsen. Beträffande byggnads- och underhållsskyldigheten stadgas, att kronan skall tillhandahålla arrendator för jordbruket nödiga byggnader och å dessa byggnader verkställa för deras bibehållande i brukbart skick erforderliga reparationer, som ej äro av allenast mindre omfattning. Arrendatorn skall avhjälpa sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer, samt vårda och underhålla skogsjordbrukets övriga tillhörigheter, så att icke något under arrendetiden försämrats. Arrendatorn skall även erhålla ersättning för de vid täckdikning nödiga tegelrören på sätt i nyttjanderättslagen bestämmes. Därest arrendatorn eftersätter sin skyldighet beträffande underhållet, kan icke föreläggande att bota dem givas honom.

Det av utredningsmännen framlagda förslaget har i stort sett tillstyrkts av de hörda myndigheterna och enskilda sammanslutningarna. Endast beträffande förslaget om avlyftandet från länsstyrelserna av befattningen med domänförvaltningen samt angående vissa av de för utarrenderingen av de å kronoskogarna belägna jordbruksegendomarna föreslagna bestämmelserna hava större meningsskiljaktigheter kommit till uttryck.

Departementschefen har anslutit sig till vad utredningsmännen uttalat i avseende å allmänna principer vid utarrenderingen av kronans jordbruksegendomar. Med anledning av att i ett yttrande över utredningsmännens förslag ifrågasatts, om det vore lämpligt att göra den allmänna nyttjanderättslagens dispositiva bestämmelser tvingande för kronan såsom ägare av jordbruksdomänerna, har departementschefen erinrat om huruledes redan vid tillkomsten av 1908 års kungörelse uttalats, att, då statsmakterna genom antagande av en lag enats om att de där meddelade bestämmelserna, även i de delar de icke vore av tvingande beskaffenhet, vore för det rättsförhållande de avsåge ändamålsenliga och lämpliga, staten även borde tillämpa dessa bestämmelser, såvitt ej särskilda förhållanden betingade undantag därifrån. Denna grundsats har departementsche-

fen ansett alltså äga giltighet. De ändringar, som till förbättrande av arrendatorernas ställning under senare år vidtagits i nyttjanderättslagens bestämmelser om arrende, torde därför även böra komma kronoarrendatorerna till godo.

Departementschefen har biträtt utredningsmännens förslag om avlyftande från länsstyrelserna av befattningen med utarrenderingen av jordbruksdomänerna och överflyttande av dessa bestyr till domänstyrelsen och domänintendenterna. I detta sammanhang har departementschefen anfört.

»Länsstyrelsernas arbete med förvaltningen av jordbruksdomänerna består, såsom utredningsmännen och ett flertal länsstyrelser framhållit, huvudsakligen i att såsom en instans mellan domänintendenterna och domänstyrelsen avgiva yttranden i olika utarrenderingar rörande frågor, varjämte på dem ankommer en del ärenden av rent expeditionell natur. Någon självständig insats av större omfattning eller betydelse vid domänernas förvaltning göra länsstyrelserna icke. Att arrendeärendena skola passera dem medför därför oftast onödig omgång och tidsspilla. Genom förslaget genomförande torde vinnas betydande fördelar, såsom att förvaltningsapparaten förenklas och arbetet rationaliseras.

De farhågor, som några länsstyrelser uttalat därom, att svårigheter skola uppstå att utan biträde av landsstatspersonalen utföra det med jordbruksdomänernas utarrendering sammanhängande arbetet, synas mig överdrivna. Domänintendenterna, vilkas verksamhet helt är inriktad på förvaltningen av domänerna, torde kunna få en fullt ut lika god orts- och personalkännedom rörande domänerna samt kronoarrendatorerna och deras borgensmän som landsfiskalerna, vilka endast mera tillfälligt komma i beröring med detta speciella förvaltningsområde. Men oavsett detta äger, såsom domänstyrelsen framhållit, domänförvaltningen att vid behov vända sig till landsfiskalerna för erhållande av erforderliga upplysningar angående personer och ortsförhållanden. Likaså torde domänstyrelsen kunna vid delgivningar begära landsfiskalernas förmedling.

Att på sätt några länsstyrelser ifrågasatt behålla länsstyrelserna vid deras nuvarande befattning med arrendeuppbörden torde icke vara lämpligt. Genom dennas centralisering, på sätt utredningsmännen föreslagit, undvikas omgång och dubbelarbete. Förslaget genomförande medför emellertid ökning i domänstyrelsens arbetsbörda och någon utvidgning av styrelsens personal, en fråga vartill jag senare återkommer.

Såsom från utredningsmännens och ett flertal myndigheters sida påpekats torde det efter genomförandet av den av mig nu förordade reformen böra övervägas att jämväl befria länsstyrelserna från befattningen med försäljning av domänerna och överflytta bestyren därmed till domänstyrelsens egna organ.»

Departementschefen har vidare delat den meningen, att generella föreskrifter böra införas även beträffande utarrendering av de å kronoskogarna belägna egendomarna. Härom har departementschefen anfört.

»Den ekonomiska och sociala utvecklingen har satt sin prägel även på förhållandet mellan staten och nu ifrågavarande kategori kronoarrendatorer. Under tidigare patriarkaliska förhållanden kunde man mera lita till parternas goda vilja att utjämna uppkomna motsättningar. En

dylik avveckling av meningsskiljaktigheter torde icke numera på samma sätt kunna ske, när förhållandet mellan förvaltningsmyndigheterna och arrendatorerna merendels icke längre äger samma rent personliga betoning som förut. Det föreligger därför numera ett klart behov av reglerande föreskrifter i ämnet. Huru dessa skola utformas kan givetvis vara föremål för delade meningar. Såsom av utredningsmännen framhållits kan emellertid med fog göras gällande, att likartade förhållanden råda med avseende å nu ifrågavarande kategori kronoarrenden och de arrenden, vilka särskilt reglerats genom norrländska arrendelagen och 1927 års sociala arrendelagstiftning. De synpunkter, som kommit till uttryck i nämnda lagstiftning, torde därför böra tjäna till vägledning vid avfattningen av de bestämmelser, som böra reglera de kronoarrenden, varom nu är fråga. Den omständigheten att staten är jordägare medför dock, att i vissa avseenden särskilda från nyssnämnda lagstiftning avvikande bestämmelser böra fastställas.»

Vad angår annan jordbruksegendom än den, som står under domänstyrelsens förvaltning, har departementschefen på av utredningsmännen anförda skäl funnit någon reglering av utarrenderingen av berörda jordbruksegendom icke nu böra ifrågasättas.

Beträffande de särskilda stadganden, som böra upptagas i det nu ifrågavarande förslaget till förvaltningsgrunder, har departementschefen i allmänhet anslutit sig till utredningsmännens förslag. Emellertid har departementschefen ansett, att de av utredningsmännen föreslagna bestämmelserna om arrendators skyldighet att bota brandskada vore alltför stränga för arrendatorerna samt att den nu gällande och i utredningsmännens förslag bibehållna skyldigheten för ny arrendator att ersätta företrädaren för trädesbruk m. m. borde avskaffas. Beträffande möjligheten för domänstyrelsen att, därest arrendatorn icke fullgör sin underhållskyldighet, på hans bekostnad låta bota förefintliga brister, har departementschefen förordat en sådan formulering av stadgandet, att domänstyrelsen äger begagna denna möjlighet, där styrelsen anser så nödigt. Departementschefen har emellertid därvid förutsatt, att domänstyrelsen ej komme att använda sin befogenhet i andra fall än där bristerna vore väsentliga eller eljest genom sin förefintlighet äventyrade byggnads eller anläggnings bestånd. För att författningen i vad densamma rör skogsjordbruk icke skall behöva ändras vid en framtida eventuell omorganisation av överjägmästartjänsterna har departementschefen förordat, att de åligganden och befogenheter, som enligt utredningsmännens förslag skola utövas av överjägmästaren, enligt författningen skola ankomma på överjägmästaren eller annan domänstyrelsen underställd tjänsteman. Möjligheten för optionsberättigad arrendator av skogsjordbruk att hos domänstyrelsen begära arrendeuppskattning med nämnd har departementschefen föreslagit utvidgad sålunda, att samma rätt skulle tillkomma envar arrendator oavsett arrendetidens längd. I överensstämmelse härmed hava, bland annat, 15, 18, 27, 33 och 35 §§ i Kungl. Maj:ts förslag avfattats annorlunda än motsvarande paragrafer i utred-

ningsmännens förslag, varjämte femte punkten i övergångsbestämmelserna tillagts.

Slutligen har departementschefen uttalat sig om de organisatoriska förändringar, som på grund av domänverkets övertagande av länsstyrelsernas bestyr med utarrenderingen av jordbruksdomänerna eller av andra anledningar erfordras. Departementschefen har genom utredningen angående den ökning i domänstyrelsens arbetsbörda, som blir en följd av avlyftandet från länsstyrelserna av bestyren med utarrenderingen av domänerna, funnit styrkt, att domänstyrelsens personal behöver utökas på sätt utredningsmännen föreslagit. Detta förslag avser inrättande av en sekreterarbefattning och två kanslibiträdesbefattningar. Förslag om ökning av domänstyrelsens personal i nu förevarande avseende har framlagts i propositionen nr 148 angående domänverkets organisation. Frågan, huruvida någon ytterligare ökning av domänstyrelsens personal tilläventyrs må bli erforderlig vid ett eventuellt avlyftande från länsstyrelserna av befattningen med försäljningar av domänerna, har departementschefen ansett icke nu kunna avgöras. Med upptagande av frågan om ny distriktsindelning för domänintendenterna och därmed sammanhängande spørsmål har departementschefen ansett böra anstå i avvaktan på verkningarna i olika avseenden av de nu förordade reformerna.

Utskottet har intet att erinra mot de allmänna principer för utarrenderingen av kronans jordbruksegendomar, som kommit till uttryck i propositionen och som huvudsakligen gå ut på att tillgodose de av riksdagen i dess skrivelse den 29 maj 1928 framförda önskemålen. Det synes utskottet riktigt, att den allmänna arrendelagstiftningen i så stor utsträckning som möjligt gjorts direkt tillämplig å arrendeupplåtelse från kronans mark samt att i förordningen allenast upptagits bestämmelser till reglerande av sådana med en arrendeupplåtelse sammanhängande förhållanden, som icke blivit reglerade genom allmän lag eller som med hänsyn till att kronan är fastighetsägare ansetts böra ordnas på annat sätt än enligt allmänna lagens motsvarande stadganden.

Utskottet.

Beträffande länsstyrelsernas befattning med utarrenderingen av jordbruksdomänerna delar utskottet departementschefens åsikt, att onödig omgång och tidsspillan förorsakas av det nuvarande systemet, enligt vilket arrendeärendena skola passera länsstyrelserna utan att dessa göra någon självständig insats av större omfattning eller betydelse. Utskottet tillstyrker därför förslaget om överflyttande av dessa bestyr till domänstyrelsen och domänintendenterna.

Enligt utskottets åsikt är det av behovet påkallat att, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, generella föreskrifter införas även beträffande utarrendering av de å kronoskogarna belägna egendomarna. Att vid avfattningen av dessa föreskrifter de synpunkter, som kommit till uttryck i

den norrländska arrendelagen och 1927 års sociala arrendelagstiftning, fått tjäna till vägledning, förefaller även befogat.

Vidkommande de särskilda stadgandena i förordningen har utskottet i de flesta fall intet att erinra. Endast några enstaka punkter i förslaget föranleda erinringar eller särskilda uttalanden från utskottets sida.

Stadgandet i 4 § 1 mom. sista stycket, att vid särskild upplåtelse av sand-, grus- eller stentag nödig hänsyn skall tagas till den rätt att å egendomen taga sand, grus eller sten, som må tillkomma väghållningsskyldig, lärer endast avse hämtning av väglagningsämnen för allmän vägs underhåll. Med anledning härav vill utskottet erinra, att arrendatorn utan särskilt stadgande torde vara berättigad att utnyttja egendomens sand-, grus- eller stentag för underhåll av enskild väg å egendomen eller utfartsväg därifrån.

I motiveringen till 13 § har departementschefen framhållit, att vad i allmänna nyttjanderättslagen stadgas angående jordägares lösningskyldighet med avseende å av arrendator utförda elektriska anläggningar även skall vinna tillämpning vid arrende av kronans jordbruksegendomar men att lösningskyldigheten för kronans vidkommande icke utsträckts till att avse även av arrendatorerna ägda andelar eller aktier i elektriska distributionsföretag. Med hänsyn till att förhållandena kunna vara mycket skiftande i olika fall vill icke heller utskottet förorda införande av ett generellt stadgande om lösningskyldighet i sistnämnda hänseende. I många fall torde det emellertid framstå som lämpligt och skäligt, att en avträdande arrendators andelar eller aktier i elektriskt distributionsföretag efter värdering övertagas av den tillträdande arrendatorn. Därvid synes kronan såsom jordägare kunna genom att intaga en medlande ställning verksamt bidra till att åstadkomma en sådan lösning. Utskottet förutsätter därför, att kronan vid egendoms övergång till ny arrendator tager under omprövning, huruvida egendomen fortfarande bör vara ansluten till samma distributionsföretag som tidigare, samt, om så befinnes vara fallet, söker åstadkomma en överenskommelse härutinnan mellan den avträdande och den tillträdande arrendatorn.

I 18 § 1 mom. av utredningsmännens förslag har upptagits ett stadgande av innehåll, att arrendatorn skall åläggas att, därest icke med tillträdaren annorledes överenskomes, året före egendomens avträdande därå verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädes-sådd i enlighet med tillämpad växtföljd eller särskilda i kontraktet härutinnan meddelade bestämmelser, ävensom att ny arrendator skall tillförbindas att för dylika arbeten samt för utsädet lämna företrädaren ersättning, vilken i händelse av tvist skall bestämmas i den ordning, som stadgas i 2 kap. 8 § nyttjanderättslagen. Beträffande sistberörda bestämmelse, som överensstämmer med vad nu gäller, hava utredningsmännen anfört, att den i praktiken visat sig medföra ej obetydliga olägenheter. Emellanåt hade den lett till friktioner mellan en avträdande och en till-

trädande arrendator. För mången tillträdande arrendator hade det varit förenat med svårigheter att anskaffa medel till ersättningen i fråga. Då en egendom vid slutet av en arrendeperiod försålt och således ingen tillträdande arrendator funnits, hade kronan själv måst gälda ersättningen utan att alltid möjlighet funnits att erhålla gottgörelse för utgiften. Vad som trots detta förmått utredningsmännen att bibehålla bestämmelsen är att, om tillträdande arrendator befriades från ersättningskyldighet, staten skulle nödgas gottgöra de arrendatorer, som enligt nu gällande kontrakt äga rätt till dylik ersättning vid avträdet. Departementschefen har emellertid ansett sig böra förorda, att staten iklädde sig berörda utgift. I överensstämmelse härmed har stadgandet om tillträdande arrendators ersättningskyldighet uteslutits ur 18 § i Kungl. Maj:ts förslag, varjämte stadganden om statens åtagande att avlösa den arrendatorerna tillkommande ersättningsrätten upptagits i punkt 5) av övergångsbestämmelserna. Utskottet anser i likhet med departementschefen, att kostnadssynpunkten icke bör få vara avgörande i denna fråga. Då den i propositionen förordade ordningen synes medföra en avsevärd förenkling samt bliva mindre betungande för den tillträdande arrendatorn, biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

I anslutning till föreskrifterna i 26 § om förhållandet mellan kronoarrendator samt torpare och lägenhetsinnehavare vill utskottet framhålla, att dessas inbördes arrendeförhållanden givetvis icke äro underkastade bestämmelserna i förordningens övriga paragrafer. Sålunda måste exempelvis stadgandet i 28 § om intagande i arrendekontrakten av förbehåll beträffande av- och tillträdessyner avse allenast kontrakt mellan kronan och kronoarrendatorer.

I 43 § stadgas, att besiktningar, som enligt 27 § skola hållas å utarrenderade jordbruksegendomar, skola, såvitt angår skogsjordbruk, förrättas av jägmästaren. Föreläggande för arrendatorn att inom viss tid bota brist, som bör avhjälpas av honom, skall emellertid icke kunna meddelas vid besiktning å skogsjordbruk. Domänstyrelsen har mot sistnämnda stadgande anmärkt, att det torde få anses skäligt, att åt skogsförvaltningen inrymdes befogenhet att förelägga arrendatorn att utföra de reparationsarbeten, för vilka han enligt kontraktet hade att svara, enär svårigheter i annat fall torde uppstå att få arrendatorerna att fullgöra dem åvilande underhållsskyldighet. Departementschefen har tillstyrkt paragrafens nu föreslagna lydelse med hänsyn till det sätt, varpå frågan om arrendatorns hävde- och underhållsskyldighet enligt 40 § ordnats. Enligt sistnämnda paragraf går arrendatorns skyldighet i regel ut på egendomens bibehållande i det skick, vari den befann sig vid tillträdet. När arrendatorns skyldighet att bota brister är beroende av egendomens skick vid tillträdet, lärer metoden med föreläggande icke kunna användas. Beträffande kronan tillhöriga nödiga byggnader skall emellertid arrendatorn, oberoende av byggnadernas skick vid tillträdet, avhjälpa sådana

brister, som föranleda blott mindre reparationer. I detta fall synes alltså intet hinder förefinnas mot användande av föreläggande. Vid sådant förhållande och då en ringa brist ofta kan förorsaka, att den därmed behäftade byggnaden avsevärt försämras, t. ex. tager röta av insipprande väta, anser sig utskottet böra tillstyrka, att skogsförvaltningen tillerkännes den av domänstyrelsen påyrkade befogenheten. Utskottet föreslår därför sådan ändring av 43 §, att föreläggande, som där avses, icke må meddelas i annan mån än beträffande avhjälpan av sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer.

Vad slutligen angår de organisatoriska förändringar, som på grund av domänverkets övertagande av länsstyrelsernas bestyr med utarrenderingen av jordbruksdomänerna eller av andra anledningar erfordras, har utskottet icke i detta sammanhang ingått i prövning av vad härutinnan anförts, eftersom förslag i ämnet icke framlagts i nu förevarande proposition. (Jfr prop. nr 148.)

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med förklaring att ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Förslag

till

förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Häri genom förordnas som följer:

1 kap. Om förordningens tillämplighetsområde och förvaltningen i allmänhet.

1 §.

Denna förordning avser all kronan tillhörig jordbruksegendom under domänstyrelsens förvaltning ävensom de kronan tillhöriga fisken samt tomt- och andra jordlägenheter, som förvaltas av domänstyrelsen.

2 §.

Den fasta egendom, som i 1 § omförmäles, skall, därest den icke på grund av särskilda stadganden eller beslut skall disponeras på annat sätt, upplåtas på arrende i enlighet med bestämmelserna i denna förordning.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

Därest ej annat följer av dessa bestämmelser, skall i avseende å arrende-upplåtelsen gälla vad i allmän lag finnes stadgat till reglerande av jord-ägares och arrendators rättigheter och skyldigheter.

2 kap. Om utarrendering av jordbruksegendom.

Allmänna bestämmelser.

3 §.

Vid utarrendering av jordbruksegendom skall till egendomen hörande skogsmark undantagas från arrendet.

4 §.

1 mom. Synes sådant vara till fördel för kronan, må flera jordbruks-egendomar upplåtas under ett arrende eller en egendom utarrenderas i flera lotter.

Från arrendet må undantagas och särskilt för sig upplåtas, om högre avkomst därigenom kan påräknas, sådan del av egendomen, som utgöres av sten- eller kalkbrott, sand-, grus-, sten- eller lertag, torvmosse eller annan dylik lägenhet eller som eljest anses kunna med fördel användas för annat ändamål än jordbruk.

Detsamma gälle om kvarnverk eller vattenfall, som ej i samband med dess skiljande från den fastighet, till vilken det hör, finnes böra ställas under särskild förvaltning.

Vid upplåtelse i den ordning ovan sägs av sand-, grus- eller stentag skall nödig hänsyn tagas till den rätt att å egendomens mark taga sand, grus eller sten, som må tillkomma väghållningsskyldig.

2 mom. Finnes å egendomen torp eller lägenhet, därå självständigt jordbruk kan bedrivas, bör torpet eller lägenheten utarrenderas särskilt för sig, där sådant kan ske utan men för huvudgårdens jordbruk.

5 §.

Finnes vid utarrendering av jordbruksegendom till denna hörande sten- eller kalkbrott, sand-, grus-, sten- eller lertag, torvmosse eller annan dylik lägenhet icke böra undantagas från arrendet, må, där så prövas lämpligt, åt arrendatorn eller annan upplåtas rättighet att till avsalu begagna lägenheten i den omfattning samt mot den avgift och de villkor i övrigt, som domänstyrelsen bestämmer. Sker upplåtelsen till annan än arrendatorn, skall förbehåll göras för den husbehovsrätt, som må tillkomma denne. Då upplåtelsen avser sand-, grus- eller stentag, skall vad i 4 § 1 mom. fjärde stycket finnes för där avsett fall föreskrivet äga tillämpning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

6 §.

Rättighet att jaga å jordbruksegendoms ägor må, där med hänsyn till jaktvården eller av andra skäl sådant anses lämpligt, vid egendomens utarrendering helt eller delvis undantagas och upplåtas särskilt för sig. Likaledes må fiske, som hör till jordbruksegendom, där så är för kronan fördelaktigt, jämte för fiskets bedrivande nödigt utrymme å land undantagas från arrendet och upplåtas särskilt för sig.

7 §.

Arrende av jordbruksegendom skall i allmänhet omfatta minst femton och högst tjugo år; dock må, i avbidan på fullbordande av skifte, större dikningsföretag, vattenavledning eller invallning, så ock i händelse under närmast följande åren annat förhållande antages inträda, som väsentligen inverkar på egendomens arrendevärde, ävensom därest egendomen är avsedd att försäljas, utarrendering ske på kortare tid än femton år.

Anses större odlingsföretag böra utföras å en jordbruksegendom, ankommer det på Kungl. Maj:t att efter framställning av domänstyrelsen förordna, att egendomen må upplåtas på arrende för längre tid än tjugo år, dock ej över trettio år, med skyldighet för arrendatorn att under arrendetiden verkställa de nödiga befunna odlingarna.

8 §.

1 mom. Då utarrendering av jordbruksegendom förestår, skall företagas arrendeuppskattning, därvid skall upprättas beskrivning över egendomen ävensom uppgöras förslag till sättet för dess utarrendering samt till den arrendeavgift och de villkor i övrigt, emot vilka densamma bör upplåtas.

Sådan uppskattning verkställs efter domänstyrelsens förordnande av en nämnd, bestående av vederbörande domänintendent såsom ordförande samt två uppskattningsmän. Dessa, jämte lika antal suppleanter, utses länsvis för länet i dess helhet eller visst av domänstyrelsen bestämt område därav för en tid av fyra år, den ene av landstinget och den andre av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Uppskattningsmännen, som böra vara allmänt betrodda samt i lantbruks- och affärsförhållanden kunniga och med ortens förhållanden väl förtrogna personer, skola vara valbara till nämndemansbefattning samt icke hava uppnått sextiofem års ålder. Stanna nämndens ledamöter i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle ordförandens.

Utarrenderas jordbruksegendom ånyo, innan fem år förflutit från förra upplåtelsen, skall arrendeuppskattning, som i samband därmed ägde rum, lända till efterrättelse jämväl vid den nya utarrenderingen, såvida icke domänstyrelsen på grund av särskilda omständigheter finner ny uppskattning böra företagas.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

2 mom. Domänstyrelsen fastställer med stöd av arrendeuppskattningen jämte övriga tillgängliga upplysningar de villkor, under vilka utarrenderingen bör ske.

9 §.

1 mom. Är arrendator av jordbruksegendom, som förut varit utarrenderad för kronans räkning, på grund av kontrakt optionsberättigad, eller har han eljest innehaft arrende av egendomen så lång tid, att denna tillsammans med återstående delen av arrendetiden uppgår till fem år, och har han väl brukat egendomen, skall vid förnyad utarrendering av egendomen arrendet på de fastställda arrendevillkoren hembjudas honom eller, i händelse han avlidit, hans änka och barn. I senare fallet skall, därest arrendatorn efterlämnat både änka och barn eller flera barn, dessa föreläggas att, om de vilja gemensamt behålla arrendet, till handhavande för deras räkning av egendomens skötsel anmäla lämplig person.

2 mom. Har under de sista fem arrendeåren arrendet övergått å arrendatorns dödsbodelägare eller överlåtits å hans barn eller måg, äger vid ny utarrendering sådan innehavare av arrendet för åtnjutande av optionsrätt räkna sig till godo den tid, varunder företrädaren varit i besittning av arrendet.

3 mom. Har arrenderätten övertagits av arrendatorns löftesmän för arrendet eller övergått till arrendatorns konkursbo eller blivit av konkursförvaltningen försåld, må, därest arrendatorn uppfyllt de för optionsrätts åtnjutande föreskrivna villkor, den nye innehavaren av arrendet äga optionsrätt vid egendomens förnyade utarrendering, oaktat han då icke innehaft arrendet så lång tid, att denna tillsammans med återstående delen av arrendetiden uppgår till fem år. Arrendatorns löftesmän och konkursbo skola, därest de vilja behålla arrendet, till handhavande av egendomens skötsel anmäla lämplig person.

4 mom. Göres ej inom en månad efter erhållen del av gjort hembud anmälan till domänstyrelsen, att hembudet godtages, anses optionsrätten förfallen. Detsamma gälle ock, där, enligt vad i 1 och 3 mom. stadgas, viss person skall anmälas såsom handhavare av arrendet och sådan anmälan underlåtes inom tid, som domänstyrelsen bestämmer.

5 mom. Den arrendatorn eller annan enligt vad ovan sägs tillerkända optionsrätten må icke omfatta arrende av egendomen tillydande torp eller lägenhet, som enligt bestämmelsen i 4 § 2 mom. kan komma att utarrenderas särskilt för sig. Finnes eljest jordbruksegendom vid förnyad utarrendering böra upplåtas i flera lotter, må arrendatorn medgivas optionsrätt till endast en av dessa lotter. Arrendatorn äger bestämma, vilken av de olika lotterna han vill fortfara att bruka. Kommer efter arrendetidens utgång jordbruksegendom i sin helhet eller till någon del icke vidare att utarrenderas eller skall jordbruksegendom eller del därav upp-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

låtas under ett arrende med annan egendom, äger arrendatorn icke på den honom eljest tillkommande optionsrätt grunda någon rätt till ersättning. Om vad sålunda stadgats skall förbehåll intagas i arrendekontraktet.

10 §.

1 mom. Äger optionsrätt icke rum eller har den förfallit, skall arrendet mot de fastställda arrendevillkoren efter ty domänstyrelsen finner lämpligt utbjudas antingen under hand eller ock å offentlig auktion.

2 mom. Anbud under hand skall vara skriftligen avfattat, försett med intyg av två personer angående anbudsgivarens egenhändiga underskrift, och förseglat.

Det skall ingivas till domänintendenten.

Det ankommer på domänstyrelsen att pröva avgivna anbud. Sådan prövning må ej ske, förrän minst fjorton dagar förflutit från det arrendet blivit genom kungörelse i tidning utbjudet. Anbud understigande det åsatta arrendevärdet må ej antagas. Inkomma två eller flera anbud, vilka minst uppgå till den fastställda arrendeavgiften, skall det högsta antagas, därest anbudsgivaren icke på grund av särskilda omständigheter finnes olämplig såsom kronoarrendator, under förutsättning, där för arrendet skall ställas säkerhet, att sådan säkerhet blivit ställd. Äro två eller flera anbud lika höga, skall dem, som avgivit dessa anbud, beredas tillfälle att inkomma med nya anbud. Kan ej heller sålunda ett högsta anbud erhållas, skall företrädet mellan dem, som bjudit högst, avgöras efter omprövning av deras allmänna lämplighet. Äro de lika lämpliga, må företrädet avgöras genom lottning.

Erhålles icke antagligt anbud, bör efter domänstyrelsens bestämmande arrendet utbjudas antingen ånyo under hand eller ock å offentlig auktion. Erhålles ej heller på detta sätt antagligt anbud, äger domänstyrelsen efter omständigheterna bestämma om egendomens skötsel.

3 mom. Skall arrendet utbjudas å offentlig auktion, skall sådan förrättas av domänintendenten å plats och tid, som domänstyrelsen bestämmer.

Skriftliga anbud må icke mottagas av auktionsförrättaren.

Angående antagande av å auktionen avgivet bud skall i tillämpliga delar gälla vad här ovan stadgats beträffande antagande av anbud under hand.

Erhålles å auktionen icke antagligt anbud, bör efter domänstyrelsens bestämmande arrendet utbjudas antingen å ny auktion eller under hand. Erhålles ej heller på detta sätt antagligt anbud, äger domänstyrelsen efter omständigheterna bestämma om egendomens skötsel.

4 mom. Ej må någon klaga däröver att hans anbud icke antagits.

5 mom. Har jordbruksegendom, då den första gången skall utarrenderas för kronans räkning, förut varit utarrenderad, och har arrendatorn innehaft arrendet minst fem år, äger domänstyrelsen, om anledning därtill

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

anses föreligga, utarrendera egendomen på de fastställda arrendevillkoren till den förre arrendatorn utan iakttagande av här ovan upptagna bestämmelser. Vad sålunda sagts skall äga motsvarande tillämpning, då torp eller lägenhet, varom förmäles i 4 § 2 mom., skall utarrenderas särskilt för sig första gången.

11 §.

1 mom. Uppgår arrendeavgiften till minst sexhundra kronor, skall såsom säkerhet för fullgörandet av arrendevillkoren för en tid av minst fem år, därest arrendet skall fortfara så länge, och högst åtta år vara ställd borgen av två eller flera personer, vilka borga en för alla och alla för en såsom för egen skuld till dess full betalning skett och vilkas vederhäftighet är styrkt av länsstyrelsen eller domaren.

Arrendator, som sådant föredrager, må dock antingen, jämte ställande av borgen för arrendevillkoren i övrigt, såsom säkerhet för arrendeavgiftens erläggande avlämna obligationer eller andra säkerhetshandlingar, enligt domänstyrelsens avgörande innefattande fullgod säkerhet för två års arrendeavgift, eller ock i stället för borgen för uppfyllandet av arrendevillkoren i deras helhet nedsätta obligationer eller andra säkerhetshandlingar, innefattande enahanda säkerhet för tre års arrendeavgift.

Minst ett år före utgången av den tid, för vilken borgen blivit ställd, skall avlämnas ny borgen, som kan av domänstyrelsen godkännas. Bestämmelse därom skall intagas i arrendekontraktet.

2 mom. Understiger arrendeavgiften sexhundra kronor, ankommer det på domänstyrelsens avgörande, om säkerhet för fullgörandet av arrendevillkoren skall ställas eller icke.

3 mom. Då anbud göres på arrende, vid vilket säkerhet skall ställas, eller medgivande begäres till dylikt arrendes överlåtande eller övertagande, ävensom vid anmälan om begagnade av optionsrätt till sådant arrende skall, såvida avseende skall fästas därvid, avlämnas erforderlig säkerhet.

4 mom. Menighet vare från ställande av säkerhet fri.

12 §.

1 mom. Arrendeavgiften skall vara utsatt till hälften i penningar och till hälften i en eller flera av de persedlar, som upptagas i länets markgångstaxa, att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i markegångstaxan.

2 mom. Arrendeavgiften skall för varje arrendeår erläggas på sätt domänstyrelsen bestämmer under uppbördstermin från och med den 1 till och med den 14 mars det kalenderår, då arrendeåret utlöper.

13 §.

1 mom. Befinnes vid arrendevillkorens fastställande nybyggnad erforderlig, skall arrendatorn i arrendekontraktet åläggas verkställa arbetet. I kontraktet skola för sådant fall intagas noggranna bestämmelser med avseende å det föreskrivna arbetet, varjämte skall angivas den tidpunkt, då arbetet skall vara utfört. För arbetet skall arrendatorn erhålla ersättning med visst i kontraktet angivet belopp. Ersättningen skall efter domänstyrelsens bestämmande gottgöras arrendatorn kontant eller genom avkortning å arrendeavgiften antingen sedan arbetet blivit av domänintendenten avsynat och godkänt eller ock i mån av arbetets utförande.

Då domänstyrelsen därtill finner anledning, må styrelsen träffa avtal med annan än arrendatorn om utförande av arbete, som i första stycket sägs.

Underlåter arrendatorn utföra i kontraktet föreskrivet nybyggnadsarbete, äger domänstyrelsen ombesörja arbetets utförande med skyldighet för arrendatorn att, därest kostnaden överstiger vad i kontraktet bestämts, ersätta kronan det överstigande beloppet. Förbehåll härom skall intagas i arrendekontraktet.

2 mom. Vill arrendatorn, utan att sådant blivit honom genom arrendekontraktet ålagt, uppföra ny byggnad, göra med uppgift om byggnadens beskaffenhet och den beräknade kostnaden anmälan därom hos domänstyrelsen. Efter verkställd utredning må domänstyrelsen bestämma, om byggnaden skall uppföras, därvid tillika, under hänsynstagande till den nytta arrendatorn har av byggnaden, skall bestämmas den honom därför tillkommande ersättningen, vilken skall gottgöras honom på sätt i 1 mom. sägs.

3 mom. Har arrendatorn uppfört större eller dyrbarare byggnad än som föreskrivits, må densamma likväl kunna godkännas under förutsättning, att den avlämnas i fullgott skick samt det befinnes, att dess framtida underhåll icke medför större kostnad än att egendomen med hänsyn till sin avkastningsförmåga skäligen kan därför svara.

4 mom. Har arrendatorn å egendomen uppfört byggnad, som ej blivit honom ålagd och till vars uppförande han icke erhållit tillstånd, och gör han framställning om ersättning för dylik byggnad, må domänstyrelsen tillerkänna honom sådan ersättning vid avträdet av egendomen, dock endast under förutsättning att genom byggnadens uppförande egendomens arrendevärde ökats i sådan grad, att vad i ersättning utgives jämte ränta därå varder kronan gottgjort.

14 §.

1 mom. Arrendatorn skall tillförbindas ombesörja, att egendomens samtliga kronan tillhöriga åbyggnader varda för kronans räkning brand-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

försäkrade till belopp, som det tillkommer domänintendenten att bestämma; ägande domänstyrelsen meddela föreskrift såväl om den anstalt, i vilken försäkringen må sökas, som ock, då anledning därtill förekommer, om brandförsäkringsbeloppet. Arrendatorn skall ock åläggas att utan avdrag å arrendeavgiften gälda kostnaderna för försäkringen samt hålla föreskriven brandredskap. Vid brandskada skall brandskadeersättningen uppbäras av domänstyrelsen.

2 mom. Har arrendatorn erlagt brandförsäkringsavgift på en gång för tid, som överskjuter hans arrendetid, må domänstyrelsen bevilja honom ersättning för så stor del av avgiften, som belöper å den tid brandförsäkringen är gällande utöver hans arrendetid, i den mån avgiften icke återgäldas genom utdelning från brandförsäkringsanstalten. Sådan ersättning må ej beviljas, med mindre möjlighet finnes att tillförbinda ny arrendator att gottgöra kronan utgiften.

15 §.

Varder genom våldeld eller annorledes byggnad förstörd eller så skadad, att nybyggnad erfordras, skall det tillkomma domänstyrelsen att bestämma, om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum. Beslutar domänstyrelsen, att nybyggnad skall äga rum, ankommer det på styrelsen att utan oskäligt dröjsmål låta utföra nybyggnaden. Finner domänstyrelsen nybyggnad icke böra verkställas eller att mindre byggnad än den förstörda bör uppföras, må styrelsen nedsätta arrendeavgiften med belopp, som styrelsen prövar skäligt. Förbehåll därom, att domänstyrelsen skall äga bestämma, om eller i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum, skall intagas i arrendekontraktet.

16 §.

Befinnes vid arrendevillkorens fastställande hägnad erforderlig inom det arrenderade området eller mellan detta och till egendomen hörande skogsmark, skall arrendatorn åläggas hålla sådan hägnad i den omfattning, som genom arrendekontraktet bestämmes.

17 §.

Arrendatorn skall tillförbindas att städse i fullgott stånd underhålla vid egendomen befintliga byggnader och dess övriga tillhörigheter oavsett deras skick vid tillträdet ävensom att enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet må vara meddelade, väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng.

Det ersättningsbelopp för brister i byggnad, hägnad m. m., som avträdaren enligt syn kan kännas skyldig utgiva, skall tillträdaren berättigas uppbära av domänstyrelsen i den mån det visas, att han avhjulpt bristerna.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

18 §.

1 mom. Arrendatorn skall åläggas att, därest icke med tillträdaren annat överenskommes, året före egendomens avträdande därå verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädessådd i enlighet med tillämpad växtföljd eller särskilda i kontraktet härutinnan meddelade bestämmelser.

2 mom. Arrendatorn skall ock åläggas att, såvida icke sådant förhindras av omständigheter, till vilka han icke varit vållande, vid egendomens avträdande utan ersättning tillhandahålla tillträdaren stråfoder till viss myckenhet, som skall bestämmas i arrendekontraktet. Den jordägaren enligt lag tillkommande lösningsrätt till stråfoder i övrigt, som vid arrendators avflyttning finnes kvar, skall utövas av tillträdaren.

19 §.

I arrendekontraktet skall intagas förbehåll därom, att arrendatorn är pliktig mottaga den ersättning för vid täckdikning använda tegelrör, som enligt lag må tillkomma honom, genom avkortning å ett eller flera års arrendeavgift.

20 §.

1 mom. Arrendekontraktet skall innehålla bestämmelse därom, att, därest arrendatorn vill för egendomen eller viss del därav i väsentlig mån förändra sättet för jordens torrläggning eller önskar anlägga ängsvattning, sådant endast må ske efter av sakkunnig person uppgjord plan, som av domänstyrelsen godkännes. Har egendomen genom företaget tillskyndats synnerlig fördel, må domänstyrelsen, därest arrendatorn under sin arrendetid ej kunnat tillgodogöra sig en kostnaden motsvarande inkomst, tillerkänna arrendatorn skälig gottgörelse.

2 mom. Har arrendatorn under sin arrendetid fått vidkännas kostnad för byggandet av väg i enlighet med vad i lagen om enskilda vägar stadgas, må, då egendomen avträdes, domänstyrelsen tillerkänna honom ersättning för vad han sålunda utgivit efter avdrag dock för en tjugondel för varje helt år, varunder han dragit nytta av vägen.

21 §.

Hör till jordbruksegendom andel i härads- eller sockenallmanning eller rätt till annan förmån utom egendomens område, komme den arrendatorn tillgodo, där ej för visst fall undantag finnes böra göras.

22 §.

Ligger jordbruksegendom i sin helhet eller till någon del i samfällighet med enskild egendom, när arrendet tager sin början, må arrendatorn berättigas att å samfällda området ävensom, sedan samfälligheten upphört,

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

å det område, som därvid blivit egendomen tillagt, begagna kronans rätt för den arrenderade egendomens nytta, med skyldighet att iakttaga vad för ty fall lag bjuder samt de av samfälligheten, så länge den fortfar, härrörande förpliktelser.

Sådan rätt må dock icke tillerkännas arrendatorn, då samfälligheten utgöres av skogsmark.

23 §.

1 mom. Arrendator av jordbruksegendom må, där så av domänstyrelsen prövas lämpligen kunna ske, berättigas att å skogsmark, som hör till egendomen, eller å annan närbelägen kronan tillhörig skogsmark erhålla årlig utsyning av skog till husbehov till belopp, som angives i arrendekontraktet, ävensom rätt att efter anvisning till husbehov taga kvarliggande ris, toppar, grenar och annat avfall, som icke tillhör annan.

Arrendatorn må ock berättigas att, efter som domänstyrelsen finner lämpligt, å skogsmark, som i första stycket sägs, erhålla ej mindre bete för så många kreatur, som vinterfödas på egendomen, än även rätt till lövtäkt i den omfattning, som bestämmes i kontraktet.

2 mom. Arrendatorn skall i arrendekontraktet åläggas att vid sådan utsyning, som i 1 mom. omförmäles, lämna nödig hantlangning ävensom tillförbindas att, där så fordras, medgiva forsling över den arrenderade jorden av virke, som å kronans mark avverkats, eller användning av erforderligt utrymme för uppläggning av dylikt virke, med rätt dock för arrendatorn till ersättning för därav uppkommande skada.

3 mom. Finnas å kronan tillhörig skogsmark slätterlägenheter, vilka med fördel kunna tillgodogöras för närbelägen jordbruksegendom, eller förekomma därå eljest förmåner, som utan olägenhet för skogsvården kunna nyttiggöras, må desamma kunna upplåtas åt arrendatorn av sådan egendom.

24 §.

Arrendatorn skall tillförbindas att bebo den arrenderade egendomen, domänstyrelsen dock obetaget att för visst fall medgiva undantag härifrån.

25 §.

1 mom. Där arrendeavtalet avser tid ej understigande femton år, skall i arrendekontraktet intagas förbehåll därom, att rätt att sätta annan i sitt ställe enligt vad i 2 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom sägs icke tillkommer arrendatorn.

2 mom. Dödsbodelägare efter arrendator, vilka icke begagnat sig av dem enligt lag tillkommande hembuds rätt, så ock arrendatorns konkursborgenärer, där de ej uppsagt arrendeavtalet, skola vara berättigade att

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

för återstående arrendetiden överlåta arrendet på viss person, som av domänstyrelsen godkännes, under villkor att anmälan om överlåtelsen göres av dödsbodelägarna inom tre månader efter hembudstidens utgång och av konkursborgenärerna inom två månader efter den för bevakning av fordringar i konkursen utsatta tiden.

Har arrendator försatts i konkurs och hava borgenärerna uppsagt avtalet, äge arrendatorns löftesmän för arrendet, såvitt de nödgats utgiva något på grund av sin borgen, övertaga arrendet och förfoga över det samma på sätt nyss sagts; göra dock anmälan därom inom en månad efter den dag, då borgenärernas uppsägelse skedde.

Vilja arrendators dödsbodelägare, konkursborgenärer eller löftesmän för gemensam räkning övertaga arrendet, skola de vara pliktiga att inom viss av domänstyrelsen förelagd tid till handhavande för deras räkning av egendomens skötsel anmäla lämplig person. Gitta de ej det, varde, där fråga är om dödsbodelägare och konkursborgenärer, arrendet uppsagt, och må beträffande löftesmän arrendet ej å dem överlåtas. Förbehåll om uppsägningsrätt i detta fall mot dödsbodelägare skall intagas i arrendekontraktet.

26 §.

1 mom. Arrendatorn skall tillförbindas att ej utan domänstyrelsens medgivande borttaga å egendomen befintliga torp eller anlägga nya sådana samt att ej heller utan domänstyrelsens medgivande ålägga egendomens torpare avgäld eller besvär utöver vad som vid egendomens utarrendering bestämts.

Arrendatorn skall ock åläggas att angående villkoren för upplåtelse till torpare med dem upprätta skriftligt kontrakt, som inom en månad från kontraktets dagtecknande skall i avskrift insändas till domänintendenten.

I kontrakten såväl mellan kronan och arrendatorn som mellan arrendatorn och torparen skall intagas erinran därom, att vad lagen om nyttjanderätt till fast egendom innehåller angående förverkande och uppsägning av arrende äger tillämpning jämväl å rättsförhållandet mellan arrendator och torpare.

2 mom. Finnes å jordbruksegendom lägenhet, varå innehavaren bebor honom själv tillhöriga byggnader, skola i arrendekontraktet intagas bestämmelser till tryggnad av lägenhetens bibehållande till arrendeperiodens slut, i den mån sådant kan ske utan men för egendomen, varjämte arrendatorn skall tillförbindas att icke utan domänstyrelsens medgivande ålägga lägenhetsinnehavaren avgäld eller besvär utöver vad vid egendomens utarrendering bestämts.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

27 §.

Till utrönande, huru utarrenderad jordbruksegendom skötes och arrendevillkoren av arrendatorn fullgöras, skall egendomen vart femte år eller, där så prövas nödigt, oftare besiktigas av domänintendenten.

Varder vid sådan besiktning brist konstaterad, som bör avhjälpas av arrendatorn, skall denne föreläggas att hava utfört arbetet inom viss tid.

Underlåter arrendatorn att ställa sig föreläggandet till efterrättelse, äger domänstyrelsen, där styrelsen anser så nödigt, ombesörja bristens avhjälpande med skyldighet för arrendatorn att ersätta kronan kostnaden för arbetets utförande. Förbehåll härom skall intagas i arrendekontraktet.

28 §.

Beträffande av- och tillträdessyner skola i arrendekontrakten intagas sådana förbehåll, att samma syn i regel kommer att gälla såsom avträdes-syn för avträdande arrendator och tillträdes-syn för den tillträdande, var-jämte skall stadgas, att kostnaderna för dylika syner skola gäldas utav av- och tillträdaren till hälften vardera.

Domänintendenten tillkommer att ifråga om utseende av synemän iakt-taga kronans rätt.

29 §.

Domänstyrelsen äger uppdraga åt domänintendenten att pröva ansök-ning av arrendator om undantag från i lag stadgat förbud för honom att från egendomen föra stråfoder och gödsel.

30 §.

Är jordbruksegendom belägen i län, där domänintendent icke finnes an-ställd, äger domänstyrelsen uppdraga åt jägmästare eller annan lämplig person att i avseende å utarrenderingen av egendomen och med arrendet sammanhängande förhållanden utöva de åligganden och befogenheter, som enligt bestämmelserna här ovan tillkomma domänintendent.

Det samma gälle även beträffande annan jordbruksegendom, därest på sådant sätt besparing i kostnaden för förvaltningen kan vinnas.

31 §.

Skall jordbruksegendom utarrenderas på kortare tid än femton år, må utarrenderingen ske i den ordning, domänstyrelsen i varje fall bestämmer; och vare vid fastställandet av arrendevillkoren domänstyrelsen ej bunden av bestämmelserna här ovan i detta kapitel och ej heller av stadgandena i allmän lag, i den mån avvikelse från dem må göras.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Särskilda bestämmelser om utarrendering av vissa å kronoskogar belägna jordbruksegendomar (skogsjordbruk).

32 §.

I avseende å utarrendering av sådana å kronoparker eller andra kronoskogar belägna, av domänstyrelsen förvaltade jordbruksegendomar, som prövas erforderliga för skötseln av skogarna (*skogsjordbruk*), skola bestämmelserna i 33—45 §§ lända till efterrättelse.

33 §.

De åligganden och befogenheter, som i avseende å utarrendering av jordbruksegendom och med arrendet sammanhängande förhållanden tillkomma domänstyrelsen, må efter Kungl. Maj:ts bestämmande utövas av överjägmästaren eller annan domänstyrelsen underställd tjänsteman, dock med den inskränkning, som följer av stadgandet i 34 § angående bestämmandet i vissa fall av kortare arrendetid än femton år, samt med iakttagande att frågor om utförande av byggnadsarbeten och om ersättning åt arrendatorn i anledning av arrendet alltid skola avgöras av domänstyrelsen.

Domänstyrelsen må uppdraga åt jägmästaren att pröva ansökning av arrendatorn om undantag från i lag stadgat förbud för honom att från egendomen föra stråfoder och gödsel.

34 §.

Upplåtelse, som i 32 § avses, skall, då arrendet omfattar, såvitt angår de delar av riket, där lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand äger tillämpning, minst fyra hektar inrösningsjord och, såvitt angår övriga delar av riket, odlad jord till en vidd av minst fyra hektar, ske för minst femton och högst tjugo år. Då särskilda omständigheter föranleda därtill, må domänstyrelsen bestämma, att upplåtelsen skall ske för kortare tid än femton år. Såsom sådana omständigheter skall särskilt anses, förutom förhållanden, som omförmälas i 7 § första stycket, att optionsberättigad arrendator, med hänsyn till ålder, hälsotillstånd eller dylikt eller på grund därav att han ingått eller har för avsikt att ingå avtal om köp eller arrende av annan fastighet, förklarar sig vilja avsluta arrendeavtal på kortare tid än femton år, eller att med hänsyn till kronans skogsbruk det för kronan är av synnerlig vikt, att utarrenderingen sker för kortare tid. Arrendeavtal, som varit gällande i femton år, må förlängas även för kortare tid.

Omfattar arrendet mindre ägovidd än vad i första stycket sägs, må upplåtelsen ske för tid, som i varje fall finnes lämpligast.

Är arrendeavtalet gällande för längre tid än fem år, äge arrendatorn uppsäga arrendet till upphörande med utgången av femte arrendeåret;

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

upsäge dock avtalet senast sex månader därförinnan eller vare sin rätt därtill förlustig. Enahanda rätt tillkomme arrendatorn vid utgången av vart femte år därefter.

35 §.

Arrendeuppskattning, då sådan enligt 8 § 1 mom. skall äga rum, skall verkställas av vederbörande jägmästare.

Optionsberättigad arrendator, som icke åtnöjes med de fastställda arrendevillkoren, må hos domänstyrelsen påkalla ny arrendeuppskattning. Kan genom domänstyrelsens försorg uppgörelse om arrendevillkoren icke träffas med arrendatorn, skall efter domänstyrelsens förordnande sådan uppskattning verkställas av en uppskattningsnämnd, bestående av jägmästaren eller annan, som domänstyrelsen utser, såsom ordförande och två uppskattningsmän, varom förmäles i 8 § 1 mom. Stanna nämndens ledamöter i olika mening, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle ordförandens.

36 §.

Äger optionsrätt icke rum eller har den förfallit, skola åtgärder vidtagas för skogsjordbrukets utarrendering till lämplig person. Kan skogsjordbruket ej utarrenderas på de fastställda arrendevillkoren, skall, i fall utarrenderingen på grund av förordnande, som i 33 § sägs, skall verkställas av domänstyrelsen underställd tjänsteman, frågan om skogsjordbrukets skötsel hänskjutas till domänstyrelsen.

37 §.

Arrendeavgiften skall utsättas i penningar eller i en eller flera av de persedlar, som upptagas i länets markegångstaxa, att lösas med penningar på sätt i 12 § 1 mom. sägs samt skall vara till beloppet bestämd; dock utgör vad sist stadgats ej hinder för att arrendatorn i arrendekontraktet tillförbindes att gälda avgifter för brandförsäkring av skogsjordbrukets åbyggnader. Arrendeavgiften skall erläggas till jägmästaren å tid, som i kontraktet bestämmes.

38 §.

Kronan åligge att tillhandahålla arrendatorn för jordbruket nödiga byggnader och att å dessa byggnader verkställa de för deras bibehållande i brukbart skick erforderliga reparationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som icke föranletts av arrendatorns vållande. Med reparation av mindre omfattning förstås avhjälpande av smärre brister å golv, vägg- och takbeklädnad, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, murar och fast inredning ävensom andra åtgärder, vilka äro att anse såsom tillfällig lagning. Finnas å skogsjordbruk, som skall utarrenderas, byggnader, som tillhöra arrendatorn, vare, i den mån egendomens behov av nödiga bygg-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

nader därigenom är tillgodosett, kronan fri från ovan angivna skyldighet. I arrendekontraktet skall intagas bestämmelse om vilka byggnader kronans byggnadsskyldighet omfattar.

Anses av särskild anledning skogsjordbruk böra utarrenderas i obebyggt skick, må sådant kunna ske.

39 §.

Den enligt 14 § 1 mom. domänintendenten tillkommande befogenheten att bestämma det belopp, vartill kronans byggnader skola vara brandförsäkrade, skall utövas av jägmästaren.

40 §.

Arrendatorn skall tillförbindas att väl hävda den arrenderade jorden, att avhjälpa sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer, samt att vårda och underhålla skogsjordbrukets övriga tillhörigheter, så att icke något under arrendetiden försämras. Arrendatorn äger dock till botande av brandskada, som utan hans vållande timat å byggnad, av kronan undfå skälig gottgörelse för kostnaden. Eftersätter arrendatorn vad sålunda åligger honom, ersätte han kronan, när egendomen avträdes. Finnes arrendatorn då hava på egen bekostnad avhjälpt brist, som befanns vid tillträdet, njute han därför gottgörelse av kronan.

Rätt att uppbära ersättningsbelopp, varom förmåles i 17 § andra stycket, tillkommer icke arrendatorn.

41 §.

Förbehåll, som avses i 19 §, må icke intagas i arrendekontraktet.

42 §.

Arrendatorn må icke förbjudas att för husbehov nyttja fiske, som hör till den arrenderade jorden, i vidare mån än såvitt angår visst fiskevatten, där kronan låtit vidtaga särskilda åtgärder till fiskets förbättrande, eller kräftfångst.

43 §.

Besiktning, som i 27 § sägs, skall hållas av jägmästaren. Vid sådan besiktning må föreläggande i enlighet med andra stycket av nämnda paragraf icke meddelas.

43 §.

Besiktning, som i 27 § sägs, skall hållas av jägmästaren. Vid sådan besiktning må föreläggande i enlighet med andra stycket av nämnda paragraf icke meddelas i *annan mån än beträffande avhjälpande av sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer.*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

44 §.

I fråga om utseende av synemän till verkställande av av- och tillträdes-
syner tillkommer det jägmästaren att iakttaga kronans rätt.

45 §.

Vad i 31 § finnes stadgat i avseende å utarrendering av jordbruksegen-
dom på kortare tid än femton år skall icke äga tillämpning vid utarren-
dering av skogsjordbruk på kortare tid än femton år. Är den kortare
arrendetiden föranledd därav, att skogsjordbruket är avsett att försäljas,
äger dock domänstyrelsen förordna, att vid utarrenderingen undantag må
göras från de bestämmelser, som eljest skolat tillämpas.

3 kap. Om utarrendering för annat ändamål än jordbruk.

46 §.

Utarrendering av lägenhet för annat ändamål än jordbruk må, med iakt-
tagande av stadgandet i 2 kap. 57 § fjärde stycket lagen om nyttjanderätt
till fast egendom, ske i den ordning och under de villkor, som för varje
fall prövas lämpliga.

4 kap. Om tillämpningsföreskrifter.

47 §.

Kungl. Maj:t äger meddela de närmare föreskrifter, som kunna finnas
erforderliga för tillämpningen av här ovan angivna grunder.

Övergångsbestämmelser.

Denna förordning skall, under iakttagande av vad nedan stadgas, lända
till efterrättelse från och med den 1 januari 1935.

1) Finnes erforderligt, att överflyttandet till domänstyrelsen och do-
mänintendenterna av länsstyrelsernas befattning med kronans utarren-
derade jordbruksdomäner tager sin början före den 1 januari 1935 eller
avslutas efter sagda dag, må Kungl. Maj:t därom förordna.

2) Har i avseende å utarrendering av jordbruksegendom före den 1 ja-
nuari 1935 utarbetats vederbörligt förslag eller eljest vidtagits mera ingå-
ende förarbeten, må även efter nämnda dag därförinnan gällande bestäm-
melser eller tillämpad ordning kunna vid utarrenderingen följas, med
iakttagande likväl att länsstyrelserna ej vidare skola hava någon befatt-
ning med utarrenderingen av jordbruksdomänerna.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3) Förordningen skall icke verka rubbning i de bestämmelser, vilka vid dess ikraftträdande äga tillämplighet beträffande därförinnan tillkomna arrendeförhållanden, i vidare mån än som föranledes dels av det i 12 § 2 mom. intagna stadgandet angående arrendeavgiftens erläggande och dels därav, att länsstyrelsernas befattning med kronans utarrenderade jordbruksdomäner skall upphöra.

4) Där på grund av bestämmelser i arrendekontrakt eller författning förvaltningsåtgärd beträffande arrendeförhållanden, som nyss sagts, ankommer på länsstyrelse, skall motsvarande befogenhet i stället utövas av domänstyrelsen eller efter dess förordnande av domänintendent.

5) Är arrendator enligt vid förordningens ikraftträdande gällande arrendekontrakt berättigad till ersättning för arbete med trädesbruk, höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädessådd eller för utsäde, ankommer det på domänstyrelsen att vid arrendetidens utgång i enlighet med vad i arrendekontraktet finnes bestämt gälda arrendatorn sådan ersättning.

Stockholm den 11 maj 1934.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, August Nilsson, Carl Eriksson, Gabrielsson, Granath, Tjällgren, Bengtsson* och *Elof Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Uddenberg, Gustafson* i Kasenberg, *Andersson* i Löbbo, *Carlström, Björk* i Tryde och *Gustafson* i Vimmerby.

Reservation

av herrar *Sederholm, Bengtsson, August Nilsson* och *Hedlund* i Häste, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

Utskottet — — — den tillträdande arrendatorn.

I 18 § 1 mom. av utredningsmännens förslag har upptagits ett stadgande av innehåll, att arrendatorn skall åläggas att, därest icke med tillträdaren annorledes överenskommes, året före egendomens avträdande därå verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädes-sådd i enlighet med tillämpad växtföljd eller särskilda i kontraktet härutinnan meddelade bestämmelser, ävensom att ny arrendator skall tillförbindas att för dylika arbeten samt för utsädet lämna företrädaren ersättning, vilken i händelse av tvist skall bestämmas i den ordning, som stadgas i 2 kap. 8 § nyttjanderättslagen. Utredningsmännens förslag överensstämmer med vad nu gäller. I Kungl. Maj:ts förslag har emellertid stadgandet om skyldighet för ny arrendator att ersätta företrädaren för dylika arbeten samt för utsädet borttagits. Till undvikande av att den arrendatorerna nu tillförsäkrade rätten till ersättning i nyssberörda hänseende skulle trädas för när har departementschefen icke funnit annan utväg stå till buds än att, då nu löpande arrendeperioder utgå, staten i vart särskilt fall med domänfondens medel gäldar den avträdande arrendatorn honom nu tillkommande ersättningsbelopp. Stadgande härom har upptagits i punkt 5) av övergångsbestämmelserna. Departementschefen har medgivit, att det av Kungl. Maj:t föreslagna förfarandet komme att medföra vissa kostnader för staten. Enligt utredningsmännens uppgift skulle dessa kostnader säkerligen uppgå till högst betydande belopp. Utredningsmännen hava därför ansett sig icke kunna förorda, att staten åtog sig berörda utgift. Utskottet kan för sin del icke finna, att det nuvarande systemet är förenat med så avsevärda olägenheter att staten bör åtaga sig betydande kostnader för övergång till ett nytt system. Fastmer synes erfarenheten utvisa, att en avträdande arrendators skyldigheter i fråga om trädesbruk, höstplöjning och sådd bliva bäst fullgjorda, om arrendatorn har rätt till ersättning för arbete och utsäde. En ersättningsskyldighet härvidlag blir i många fall icke betungande för den tillträdande arrendatorn därför att denne kan åberopa kvittning på grund av husröta. Även om det av Kungl. Maj:t föreslagna systemet i vissa hänseenden kan anses vara att föredraga framför det hittills tillämpade, bör detta enligt utskottets åsikt icke föranleda längre gående ändringar i hittills gällande bestämmelser än att tillämpning av den nya principen medgives i sådana fall, där det kan ske utan särskild kostnad för staten. Blir det enligt förordningen tillåtet, att de båda systemen komma till an-

vändning sida vid sida, bliva också möjligheterna att inhämta erfarenheter för framtiden bäst tillgodosedda. Utskottet föreslår därför uteslutande av punkt 5) i övergångsbestämmelserna ävensom en sådan formulering av 18 § 1 mom., att ny arrendator må tillförbindas att för ifrågavarande arbeten samt för utsädet lämna företrädaren ersättning, vilken i händelse av tvist skall bestämmas i den ordning som stadgas i 2 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom. En sådan formulering av 18 § möjliggör införande av det av Kungl. Maj:t föreslagna systemet genom att vid egendoms övergång till ny arrendator denne väl förpliktas att utgiva ersättning till sin företrädare men icke tillförsäkras någon rätt till ersättning av sin efterträdare. Vad utskottet sålunda föreslagit föranleder en mindre omformulering av 17 § samt återupptagande av 29 § i utredningsmännens förslag, vilken paragraf ur Kungl. Maj:ts förslag uteslutits såsom obehöflig.

I anslutning till — — — förevarande proposition. (Jfr prop. nr 148.)

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med förklaring att ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

17 §.

Arrendatorn skall tillförbindas att städse i fullgott stånd underhålla vid egendomen befintliga byggnader och dess övriga tillhörigheter oavsett deras skick vid tillträdet ävensom att enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet må vara meddelade, väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng.

Det ersättningsbelopp för brister i byggnad, hägnad m. m., som avträdaren enligt syn kan kännas skyldig utgiva, skall tillträdaren berättigas uppbära *av domänstyrelsen* i den mån det visas, att han avhjälpit bristerna.

17 §.

Arrendatorn skall tillförbindas att städse i fullgott stånd underhålla vid egendomen befintliga byggnader och dess övriga tillhörigheter oavsett deras skick vid tillträdet ävensom att enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet må vara meddelade, väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng.

Det ersättningsbelopp för brister i byggnad, hägnad m. m., som avträdaren enligt syn kan kännas skyldig utgiva, skall tillträdaren berättigas uppbära *på sätt som föreskrives i 29 §, dock endast* i den mån det visas, att han avhjälpit bristerna.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

18 §.

1 mom. Arrendatorn skall åläggas att, därest icke med tillträdaren annat överenskommes, året före egendomens avträdande därå verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädes-sådd i enlighet med tillämpad växtföljd eller särskilda i kontraktet härutinnan meddelade bestämmelser.

18 §.

1 mom. Arrendatorn skall åläggas att, därest icke med tillträdaren annat överenskommes, året före egendomens avträdande därå verkställa trädesbruk samt höstplöjning, gräs-, frö- och höst-sädessådd i enlighet med tillämpad växtföljd eller särskilda i kontraktet härutinnan meddelade bestämmelser. *Ny arrendator må tillförbindas att för dylika arbeten samt för utsädet lämna företrädaren ersättning, vilken i händelse av tvist skall bestämmas i den ordning som stadgas i 2 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom.*

28 §.

Beträffande av- och tillträdessyner skola i arrendekontrakten intagas sådana förbehåll, att samma syn i regel kommer att gälla såsom avträdes-syn för avträdande arrendator och tillträdessyn för den tillträdande, varjämte skall stadgas, att kostnaderna för dylika syner skola gäldas utav av- och tillträdaren till hälften vardera.

Domänintendenten tillkommer att i fråga om utseende av synemän iakttaga kronans rätt.

29 §.

Det ersättningsbelopp för brister i byggnad, hägnad m. m., som efter ty i 17 § andra stycket sägs tillkommer tillträdaren, skall domänstyrelsen tillhandahålla honom. Finnes därvid tillträdaren häfta i skuld till avträdaren för ersättning varom förmäles i 18 § 1 mom., skall, om avträdaren där- om hos domänstyrelsen gjort framställning, avdrag göras för belopp motsvarande vad avträdaren så-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

*lunda kan hava att av tillträdaren
fordra.*

29 §.	=	30 §.
30 §.	=	31 §.
31 §.	=	32 §.
32 §.	=	33 §.
33 §.	=	34 §.
34 §.	=	35 §.
35 §.	=	36 §.
36 §.	=	37 §.
37 §.	=	38 §.
38 §.	=	39 §.
39 §.	=	40 §.
40 §.	=	41 §.
41 §.	=	42 §.
42 §.	=	43 §.
43 §.	=	44 §. (Se ovan 43 §.)
44 §.	=	45 §.
45 §.	=	46 §.
46 §.	=	47 §.
47 §.	=	48 §.

Övergångsbestämmelser.

Denna förordning skall, under iakttagande av vad nedan stadgas, lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1935.

1) Finnes erforderligt, att överflyttandet till domänstyrelsen och domänintendenterna av länsstyrelsernas befattning med kronans utarrenderade jordbruksdomäner tager sin början före den 1 januari 1935 eller avslutas efter sagda dag, må Kungl. Maj:t därom förordna.

2) Har i avseende å utarrendering av jordbruksegendom före den 1 januari 1935 utarbetats vederbörligt förslag eller eljest vidtagits mera ingående förarbeten, må även efter nämnda dag därförinnan gällande bestämmelser eller tillämpad ordning kunna vid utarrenderingen följas, med iakttagande likväl att länsstyrelserna ej vidare skola hava någon befattning med utarrenderingen av jordbruksdomänerna.

3) Förordningen skall icke verka rubbning i de bestämmelser, vilka vid dess ikraftträdande äga tillämplighet beträffande därförinnan tillkomna arrendeförhållanden, i vidare mån än som föranledes dels av det i 12 §

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 mom. intagna stadgandet angående arrendeavgiftens erläggande och dels därav, att länsstyrelsernas befattning med kronans utarrenderade jordbruksdomäner skall upphöra.

4) Där på grund av bestämmelser i arrendekontrakt eller författning förvaltningsåtgärd beträffande arrendeförhållanden, som nyss sagts, ankommer på länsstyrelse, skall motsvarande befogenhet i stället utövas av domänstyrelsen eller efter dess förordnande av domänintendent.

5) *Är arrendator enligt vid förordningens ikraftträdande gällande arrendekontrakt berättigad till ersättning för arbete med trädesbruk, höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädessådd eller för utsäde, ankommer det på domänstyrelsen att vid arrendetidens utgång i enlighet med vad i arrendekontraktet finnes bestämt gälda arrendatorn sådan ersättning.*
